

Sygn. akt I CK 318/05

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 lutego 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Gerard Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Jan Górowski

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie z powództwa Agencji Nieruchomości Rolnych

przeciwko P.T.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 3 lutego 2006 r.,

kasacji pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 20 grudnia 2004 r., sygn. akt [...],

**oddala kasację i zasądza od pozwanego na rzecz strony
powodowej kwotę 5.400 zł tytułem kosztów postępowania
kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 29.01.2002 r. zasądził od P.T. - komornika Sądu Rejonowego i Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Okręgowego w W. solidarnie oraz spółki z o.o. „A.” in solidum na rzecz Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (obecnie Agencji Nieruchomości Rolnych) kwotę 1.193.769,58 zł z odsetkami. W sprawie tej ustalono co następuje: ugodą sądową z dnia 13.01.1992 r., zawartą w sprawie [...] Sądu Rejonowego w B., „I.” zobowiązał się do zapłaty na rzecz „C.” S.A. kwoty 298.967,10 zł. Ugodę zaopatrzone w klauzulę wykonalności. Na podstawie ustawy z dnia 19.10.1991 r. o gospodarce nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa dług został przyjęty przez pozwaną Agencję. Postanowieniem z dnia 16.01.1998 r. Sąd Rejonowy w B. nadał klauzulę wykonalności na rzecz wierzyciela przeciwko następcy pozwanego dłużnika, tj. Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa z ograniczeniem odpowiedzialności do mienia i pożytków z mienia przejętego przez Agencję po „I” S.A. Zobowiązania zlikwidowanego Kombinatu „I.” przejęte przez Agencję w bankowym postępowaniu ugodowym (ustawa z dnia 3.02.1993 r. o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków) podlegały zaspokojeniu w określonych kwotach (wierzytelności I grupy) i umorzeniu w wysokości 90% (wierzytelności II grupy). Wierzytelność objęta wskazanym tytułem wykonawczym należała do II grupy. W dniu 19.06.1998 r. komornik P.T. wszczął postępowanie egzekucyjne z wniosku „A.” przeciwko Agencji. W dniu 26.01.1998 r. Agencja wpłaciła na rachunek bankowy komornika kwotę 132.200 zł stanowiącą 10% wierzytelności, zgodnie ze wskazanymi wyżej kwotami i z powołaniem treści ugody. W tym dniu dłużnik powiadomił komornika o zapłacie i wniesieniu powództwa o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności. Wcześniej wezwaniem z dnia 19.02.1998 r. komornik wezwał dłużnika do podania wartości mienia przejętego po „I.” S.A. oraz uzyskanych pożytków. Pismem z dnia 23.01.1998 r. Agencja potwierdziła przejęcie mienia „I.”, wskazała, że egzekucja może być prowadzona z przejętych ruchomości i nieruchomości, podała adres i dane zarządcy informując, że przejętego mienia nie udało się zagospodarować w związku z czym nie uzyskano żadnych pożytków. Ponadto zwróciła uwagę na ograniczenie egzekucji i wniosła o wstrzymanie czynności egzekucyjnych. W dniu

27.01.1998 r. komornik zajął rachunki bankowe Agencji i wyegzekwował wierzytelności w pełnej wysokości, a następnie w dniu 11.02.1998 r. umorzył postępowanie egzekucyjne. Ustalono nadto, że w dniu 9.02.1998 r. Sąd Okręgowy zawiesił postępowanie egzekucyjne, a wyrokiem z dnia 9.10.1998 r. pozbawił tytuł wykonawczy wykonalności do 90%. Skarga na czynności komornika wniesiona 8.02.1998 r. nie została rozpoznana. Dochodzona kwota stanowi 90% wyegzekwowanej należności.

Uwzględniając powództwo Sąd Okręgowy uznał, że zobowiązani do zaspokojenia dochodzonej kwoty są: komornik P.T., który umyślnie naruszył art. 20 ust. 2 ustawy o restrukturyzacji (...), gdyż pominął treść ugody bankowej, o której był powiadomiony oraz przeprowadził egzekucję z mienia, które jej nie podlegało (art. 769 § 1 k.p.c.), Skarb Państwa na podstawie art. 769 § 2 k.p.c. oraz Agrorolimpex jako bezpodstawnie wzbogacony.

Sąd Apelacyjny - rozpoznając sprawę pierwszy raz - zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo w stosunku do pozwanych P.T. – komornika oraz Skarbu Państwa. U podstaw oddalenia legło stwierdzenie, że powódka nie wykazała, aby poniosła szkodę.

Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 20.05.2004 r. uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w części oddalającej powództwo wobec P.T. i Skarbu Państwa, natomiast oddalił kasację pozwanej spółki „A.”.

W wyniku ponownego rozpoznania Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 20.12.2004 r. oddalił apelację pozwanych komornika P.T. i Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Okręgowego w W. od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 29.01.2002 r. Sąd ten wskazał, że podstawą prawną odpowiedzialności A.T. - jako komornika jest art. 23 ustawy z dnia 29.08.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 33, poz. 182 ze zm.). Odpowiedzialność ta oparta jest jedynie na bezprawności działania komornika jako funkcjonariusza publicznego. Ta zaś bezprawność w okolicznościach sprawy polega na bezpodstawnym zajęciu rachunku bankowego dłużnika, przeprowadzenia dalszych czynności egzekucyjnych niezgodnie z prawem oraz przekazania wyegzekwowanej należności osobie upoważnionej przez wierzyciela. Takie postępowanie naruszyło art. 14 ust. 3 ustawy z dnia

19.10.1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa. Odpowiedzialność Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Okręgowego uzasadnia art. 417 § 1 k.c. w rozumieniu nadanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4.12.2001 r.

Wyrok ten zaskarżyli kasacją pozwany komornik P.T. oraz Skarb Państwa – Prezes Sądu Okręgowego w W. z tym, że postanowieniem z dnia 22.11.2005 r. Sąd Najwyższy odrzucił kasację pozwanego Skarbu Państwa. Pozwany komornik zarzucił w kasacji naruszenie prawa materialnego w postaci art. 415 k.c., art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 23.08.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, art. 14 ust. 3a ustawy z dnia 19.10.1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, art. 20 ust. 2 ustawy z dnia 3.02.1993 r. o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków oraz o zmianie niektórych aktów oraz art. 797, 804, 792 i 837 k.p.c. Wskazując na powyższe wniósł o zmianę wyroku przez oddalenie powództwa wobec niego względnie o uchylenie wyroku w tym zakresie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 22.12.2004 r. o zmianie ustawy kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 98) do rozpoznania kasacji wniesionej od orzeczenia wydanego przed dniem 6.02.2005 r. stosuje się przepisy dotychczasowe. Oznacza to, że skoro w niniejszej sprawie wyrok Sądu Apelacyjnego został wydany 20.12.2004 r., to rozpoznanie kasacji następuje na podstawie art. 392-393¹⁹ k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do 6.02.2005 r. W szczególności w sprawie ma zastosowanie art. 393¹⁷ k.p.c., który stanowi (zdanie drugie), że nie można oprzeć kasacji od orzeczenia wydanego po ponownym rozpoznaniu sprawy na podstawach sprzecznych z wykładnią prawa ustaloną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy. Taka sytuacja, w odniesieniu do niektórych zarzutów, występuje w niniejszej sprawie.

W pierwszej kolejności należy jednak rozważyć kluczowe zagadnienia dotyczące podstawy prawnej i charakteru oraz przesłanek odpowiedzialności komornika. W tej kwestii istotne znaczenie ma data zdarzenia wyrządzającego szkodę (styczeń 1998 r.), przypadająca po dniu 17.10.1997 r., tj. dacie wejścia

w życie Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 20.01.2004 r. SK 26/03 (OTK-A 2004 r. nr 1, poz. 3) orzekł, że art. 769 k.p.c. jest niezgodny z art. 77 ust. 1 Konstytucji. Nie może być kwestionowane stanowisko, że skutki czasowe tego orzeczenia sięgają do czasu wejścia w życie Konstytucji, tj. 17.10.1997 r. Powstaje więc pytanie o prawne znaczenie regulacji zawartej w art. 23 ustawy z dnia 29.08.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm.) w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją tego przepisu dokonaną ustawą z dnia 24.09.2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 236, poz. 2356). Zgodnie z nowym brzmieniem tego przepisu komornik jest obowiązany do naprawienia szkody przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu czynności. Jest to więc odpowiedzialność oparta na bezprawności z pominięciem elementu subiektywnego w postaci winy komornika. Nasuwa się pytanie czy tak ukształtowane przesłanki odpowiedzialności należy przyjąć wówczas, gdy odpowiedzialność odszkodowawcza komornika dotyczy szkody wyrządzonej w toku egzekucji przed dniem 1.09.2004 r. Zagadnienie to rozstrzygał już Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13.10.2004 r. III CZP 34/04 (OSNC 2005, nr 10, poz. 168) stwierdzając, że „przewidziane w art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 29.08.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm.) odpowiedzialność odszkodowawcza komornika za szkodę wyrządzoną w toku egzekucji przed dniem 1.09.2004 r. jest odpowiedzialnością deliktową za działanie niezgodne z prawem. Już z samej tezy tej uchwały wynika jednoznacznie, że przesłanką odpowiedzialności odszkodowawczej komornika jest (pomijając szkodę i związek przyczynowy) działanie niezgodne z prawem, czyli bezprawność. W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy stwierdził zresztą jednoznacznie, że „dla określenia odpowiedzialności odszkodowawczej komornika miarodajne są ogólne przesłanki odpowiedzialności deliktowej przewidziane w art. 415 k.c., natomiast nie wchodzi już w grę wina jako zasada tej odpowiedzialności”. Pogląd ten skład orzekający w niniejszej sprawie podzielił.

Sąd Apelacyjny trafnie więc skoncentrował swoje rozważanie w ocenie czynności podejmowanych przez pozwanego w płaszczyźnie bezprawności. Trafnie też podniósł, że to Sąd Najwyższy orzekając w niniejszej sprawie zajął w kwestii

niezgodności z prawem działań podejmowanych przez pozwanego komornika, jednoznaczne stanowisko. Przede wszystkim zajął wyraźne stanowisko odnośnie do tego, czy oddalenie skargi na czynności komornika ma znaczenie dla oceny zawinionego postępowania komornika. Na tle art. 769 § 1 k.p.c., który w toku pierwszego wyrokowania przez Sąd Apelacyjny, był podstawą prawną odpowiedzialności, przesłanka winy komornika miała istotne znaczenie. Sąd Najwyższy stwierdził (str. 7 uzasadnienia), że związanie sądów orzekających w rozpoznawanej sprawie ogranicza się do honorowania faktu oddalenia skargi, nie przesądza natomiast winy komornika. Jeśli więc oddalenie skargi nie przesądza o winie komornika, to tym bardziej nie przesądza o bezprawności. Podniesienie tej kwestii w kasacji koliduje więc z treścią art. 393¹⁷ k.p.c.

Naruszają też treść tego przepisu dalsze zarzuty zawarte w kasacji, które w istocie rzeczy zmierzają do wykazania, iż postępowanie pozwanego komornika było zgodne z prawem. Tymczasem Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 20.05.2004 r. wydanym w niniejszej sprawie wyraźnie stwierdził, że w treści klauzuli wykonalności nadanej ugodzie sądowej z dnia 13.01.1992 r. przeciwko dłużnikowi – powodowej Agencji wynikało ograniczenie odpowiedzialności powódki tylko do przedmiotów wchodzących w skład mienia przejętego zakładu, co znajdowało uzasadnienie w art. 14 ust. 3a ustawy z dnia 19.10.1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa. Przepis ten dodano ustawą z dnia 29.02.1993 r. Była to istotna zmiana, która przewidywała egzekucję należności przypadających od Agencji z tytułu przyjętego zobowiązania tylko ze składników przejętego mienia, a nie jak uprzednio do wysokości wartości tego mienia. Podniesiono, iż powodowa Agencja niezwłocznie zawiadamiając komornika, że przejęte przez nią mienie nie obejmuje innych składników, jak tylko ruchomości i nieruchomości, wskazując miejsce ich położenia oraz osobę i adres zarządcy, w istocie powołała się na ograniczenie odpowiedzialności w postępowaniu egzekucyjnym do określonych ruchomości i nieruchomości. Już to przesądzało o niedopuszczalności zajęcia wierzytelności powódki do Banku na jej rachunku. Sąd Najwyższy stwierdził też, że powódka wprawdzie nie wyszczególniła składników przejętego mienia, jednak istotne było, że egzekucja może dotyczyć tylko mienia, a ewentualne wątpliwości do składników tego mienia mogły być

przedmiotem wyjaśnienia w trybie art. 761 § 1 k.p.c. Konkludując Sąd Najwyższy stwierdził, że wbrew treści klauzuli wykonalności, komornik nie był władny przyjąć, że ograniczenie odpowiedzialności powódki dotyczy wartości przejętego mienia zakładu. Komornik bezprawnie uznał, że ograniczenie odpowiedzialności powódki dotyczy wartości mienia.

Jeżeli więc w niniejszej sprawie wyrażono tak jednoznaczną ocenę prawną dokonując wykładni art. 14 ust. 3a ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa i stosownych przepisów kodeksu postępowania cywilnego, to nie można opierać kasacji na kwestionowaniu tej oceny i wykładni. Sprzeciwia się temu art. 393⁷ k.p.c.

Z tych względów, skoro kasacja pozwanego nie zawiera uzasadnionych podstaw, to podlega oddaleniu (art. 393¹² k.p.c.).